

The Impact of the Gaza Crisis on the Human Security of Palestinian Women (2023–2024)

Elaheh Koolaee¹, Fatemeh Damirchi², Kosar Mohammadi Hanjaroi³

¹ Corresponding author: Professor, Department of Regional Studies, Faculty of Law & Political Science, University of Tehran, Iran. Email: ekolaee@ut.ac.ir

² Ph.D. Student, Department of Regional Studies, Faculty of Law and Political Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
Email: fatemehdamirchi1377@gmail.com

³ Ph.D. Student, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
Email: mohammadikosar69@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received:
7 February 2025
Revised version
received:
8 March 2025
Accepted:
13 April 2025
Available online:
23 September 2025

Keywords:
Gaza crisis,
Palestinian women,
Israel,
feminist security,
intractable conflicts

ABSTRACT

Objective:

After the start of the Gaza war on October 7, 2023, the issue of the human security of Palestinian women became important as one of the main axes of stability and reconstruction of the society because supporting the security of women helps to improve the social and economic situation of Palestine. Mostly women are responsible for many responsibilities such as taking care of the family and providing livelihood in this critical situation. Protecting the human security of Palestinian women in the war in Gaza is not only necessary for preserving their lives and health, but also for the stability and reconstruction of the post-war society. In this regard, the main research question is: how has the Gaza crisis affected the human security of Palestinian women during the years 2023-2024? By accepting the assumptions of the scientific method and using library resources, this research wants to explain the human security of Palestinian women and explain the impact of the Gaza crisis on it. In response to the above question, it is hypothesized that the Gaza crisis in 2023-2024 will lead to changes in social and family roles, increase in gender and domestic violence, weakening of the economic situation, disruptions in health systems and lack of legal and psychological support. It has affected the human security of Palestinian women. These conditions have caused women in critical situations to face direct threats from armed violence, reduced access to support resources, and pressures from forced relocations, which have tangibly threatened their human security.

Cite this article: Koolaee, Elaheh; Damirchi, Fatemeh; Mohammadi Hanjaroi, Kosar (2025). "The Impact of the Gaza Crisis on the Human Security of Palestinian Women (2023–2024)", *Fasl'nāmeḥ-ye siyāsat (Politics Quarterly)* 55, (3): 755-782, DOI:<https://doi.org/10.22059/JPQ.2025.385264.1008246>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

<https://doi.org/10.22059/JPQ.2025.385264.1008246>

Introduction

In 2023, the Gaza conflict emerged as one of the most significant recent crises in the Middle East, profoundly and uniquely affecting the lives of Palestinian women. In this conflict, women have played vital roles as catalysts within the humanitarian response and the rebuilding of society, assuming critical and multifaceted responsibilities. Protecting the human security of women in Gaza is essential not only for safeguarding their lives and health but also for the broader goal of sustaining and reconstructing their communities.

Women have actively participated in social and human rights organizations, serving as human rights defenders and social activists. They have strived to draw global attention to the crisis and to promote the rights of women and children, thereby influencing international policies and actions. Their diverse roles highlight the importance of targeted support and attention to their specific needs in crisis planning and response efforts.

A nuanced understanding of how war affects women and the development of appropriate strategies to address these impacts are vital for enhancing human security and fostering resilient, sustainable communities. Addressing these issues can improve current conditions for women, prevent similar future crises, and promote human rights in war-torn areas.

The central question guiding this research is: **How has the Gaza crisis impacted the human security of Palestinian women during 2023 and 2024?** Based on this, the hypothesis posits that the Gaza crisis during this period has significantly affected women's human security by intensifying shifts in social and family roles, increasing gender-based violence and domestic abuse, weakening economic stability, disrupting healthcare systems, and reducing access to legal and psychological support.

These factors have exposed women to direct threats from ongoing armed violence, limited their access to essential resources, and increased pressures from forced displacement, thereby severely threatening their human security. To explore this topic, this study will employ the scientific method, drawing on concepts of intractable conflicts and feminist security theory to analyze and explain the impact of the Gaza crisis on Palestinian women's human security.

Research Methodology

The most suitable approach for examining the impact of the Gaza crisis on the human security of Palestinian women is a combined descriptive-explanatory method, integrating both quantitative and qualitative data. This approach entails using quantitative analyses to assess statistical trends—such as increases in gender-based violence, economic decline, and limited access to support resources. Concurrently, qualitative data are employed to gain a deeper understanding of women's lived experiences, including shifts in social and family roles, as well as the psychological and social effects of the crisis.

By combining these methods, the descriptive-explanatory approach not only ensures accurate and objective presentation of numerical information but also offers nuanced insights into the complex realities faced by women. It enables researchers to interpret and contextualize the data, ultimately providing a comprehensive, multi-dimensional understanding of how the Gaza crisis impacts women's human security.

Research Findings

Between 2023 and 2024, the Gaza conflict has profoundly impacted various aspects of Palestinian women's human security, which can be effectively analyzed through the frameworks of intractable conflict and feminist security theory. The Israel-Palestine conflict is one of the longest-running intractable conflicts in history, continually subjecting the Palestinian population to violence and posing severe threats to women's security.

Feminist security theory offers an additional valuable perspective by emphasizing comprehensive security at both individual and social levels. Unlike traditional security paradigms that primarily focus on military threats, feminist security expands the scope to encompass physical, psychological, social, and economic dimensions (Burton, 1990: 22). Within the context of the Gaza crisis, Palestinian women encounter multidimensional security challenges rooted in military violence and a scarcity of basic needs within a besieged, war-torn society.

From a feminist security standpoint, these challenges are multilayered: First, women face immediate physical threats such as bombings, home demolitions, and the loss of family members, which significantly endanger their physical safety (UN Women, 2023: 15). Second, they endure heightened psychological insecurity manifested through increased stress, trauma, and mental health struggles. These psychological impacts are particularly acute in an environment characterized by unresolved conflict, persistent instability, and a pervasive sense of uncertainty about the future (Cockburn, 2013: 102).

A recurring theme in feminist literature is the "feminization of poverty," a phenomenon whereby women disproportionately bear the burdens of economic hardship during conflicts. In Gaza, the absence of sustainable solutions to ongoing violence has led to repeated destruction of economic infrastructure, disproportionately impacting women, who often work in fragile and informal sectors. During 2023 and 2024, economic blockades and airstrikes resulted in the collapse of many small businesses—such as those involved in handicrafts and domestic services—that traditionally rely on female labor. These industries are particularly vulnerable amid wartime conditions (Bar-Tal, 2013: 165).

As a consequence, many women have been pushed into informal markets characterized by unstable working conditions, lacking legal or social protections, and exposing them to exploitation. Rising unemployment, declining household incomes, and soaring inflation for basic necessities have further intensified the economic crisis facing Palestinian women, deepening poverty and economic inequality. Within an already gendered labor market, women are often forced to rely on informal, low-paid jobs that offer little job or economic security, thereby perpetuating systemic inequalities (Wibben & Annick, 2010: 125).

Intractable conflicts not only cause direct damage to economic and social infrastructure but also reinforce patriarchal systems and gender disparities, ultimately undermining women's economic security. Both in the short term—through immediate economic hardships—and in the long term—by marginalizing women and entrenching cycles of poverty and instability—these conflicts threaten to weaken women's ability to participate fully in their communities and economies.

Conclusion

The Gaza crisis, from 2023 to the present, exemplifies the profound ways in which "intractable conflicts" impact Palestinian women's human security. These impacts can be effectively analyzed through the framework of "feminist security," which broadens the understanding of security beyond military threats to include social, economic, and psychological dimensions. Intractable conflicts—such as the ongoing Gaza crisis—persist due to complex historical, political, and social factors, creating conditions devoid of immediate resolution. Such conflicts trap communities in a cycle of continuous violence and insecurity, wherein human security is perpetually threatened.

Among the most vulnerable are Palestinian women, who face heightened risks owing to weaker social support systems and structural inequalities. From a feminist security perspective, women's security in these settings goes beyond protection from direct military attacks; it encompasses their social well-being, economic stability, and mental health—all of which are disrupted by ongoing violence. Since the outbreak of the Gaza war in 2023, Palestinian women have experienced not only direct physical violence—such as bombings and military operations—but also indirect consequences, including increased poverty, unemployment, and the collapse of essential infrastructure and social services, such as healthcare.

This environment, fueled by the cycle of intractable conflict, imposes additional burdens on women, who must strive to uphold their families' stability amid resource scarcity and social disintegration. Women's vulnerabilities are compounded by rising gender-based violence, domestic abuse, and sexual harassment, all of which escalate in conflict zones. Moreover, traditional roles—such as caring for children and managing household affairs—become even more demanding, subjecting women to heightened psychological stress. Consequently, the insecurity faced by women in Gaza encompasses not only military threats but also ongoing social and psychological risks, aggravated by systemic inequalities.

Since 2023, the intensification of war and conflict has significantly threatened Palestinian women's security, rendering them not only direct victims of violence but also casualties of ineffective social structures. This situation vividly illustrates the interconnection between intractable conflicts and feminist security, emphasizing that a comprehensive understanding of women's experiences requires addressing both military and non-military dimensions of crises. Ultimately, the plight of Palestinian women demonstrates that intractable conflicts affect multiple aspects of their lives, threatening their security across all levels.

The Impact of the Gaza Crisis on the Human Security of Palestinian Women (2023–2024)

Elaheh Koolaee¹, Fatemeh Damirchi², Kosar Mohammadi Hanjaroi³

¹ Corresponding author: Professor, Department of Regional Studies, Faculty of Law & Political Science, University of Tehran, Iran. Email: ekolaee@ut.ac.ir

² Ph.D. Student, Department of Regional Studies, Faculty of Law and Political Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
Email: fatemehdamirchi1377@gmail.com

³ Ph.D. Student, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
Email: mohammadikosar69@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received:
7 February 2025
Revised version
received:
8 March 2025
Accepted:
13 April 2025
Available online:
23 September 2025

Keywords:
Gaza crisis,
Palestinian women,
Israel,
feminist security,
intractable conflicts

ABSTRACT

Objective:

After the start of the Gaza war on October 7, 2023, the issue of the human security of Palestinian women became important as one of the main axes of stability and reconstruction of the society because supporting the security of women helps to improve the social and economic situation of Palestine. Mostly women are responsible for many responsibilities such as taking care of the family and providing livelihood in this critical situation. Protecting the human security of Palestinian women in the war in Gaza is not only necessary for preserving their lives and health, but also for the stability and reconstruction of the post-war society. In this regard, the main research question is: how has the Gaza crisis affected the human security of Palestinian women during the years 2023-2024? By accepting the assumptions of the scientific method and using library resources, this research wants to explain the human security of Palestinian women and explain the impact of the Gaza crisis on it. In response to the above question, it is hypothesized that the Gaza crisis in 2023-2024 will lead to changes in social and family roles, increase in gender and domestic violence, weakening of the economic situation, disruptions in health systems and lack of legal and psychological support. It has affected the human security of Palestinian women. These conditions have caused women in critical situations to face direct threats from armed violence, reduced access to support resources, and pressures from forced relocations, which have tangibly threatened their human security.

Cite this article: Koolaee, Elaheh; Damirchi, Fatemeh; Mohammadi Hanjaroi, Kosar (2025). "The Impact of the Gaza Crisis on the Human Security of Palestinian Women (2023–2024)", *Fasl' nāmeḥ-ye siyāsat (Politics Quarterly)* 55, (3): 755-782, DOI: <https://doi.org/10.22059/JPQ.2025.385264.1008246>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

<https://doi.org/10.22059/JPQ.2025.385264.1008246>

Introduction

In 2023, the Gaza conflict emerged as one of the most significant recent crises in the Middle East, profoundly and uniquely affecting the lives of Palestinian women. In this conflict, women have played vital roles as catalysts within the humanitarian response and the rebuilding of society, assuming critical and multifaceted responsibilities. Protecting the human security of women in Gaza is essential not only for safeguarding their lives and health but also for the broader goal of sustaining and reconstructing their communities.

Women have actively participated in social and human rights organizations, serving as human rights defenders and social activists. They have strived to draw global attention to the crisis and to promote the rights of women and children, thereby influencing international policies and actions. Their diverse roles highlight the importance of targeted support and attention to their specific needs in crisis planning and response efforts.

A nuanced understanding of how war affects women and the development of appropriate strategies to address these impacts are vital for enhancing human security and fostering resilient, sustainable communities. Addressing these issues can improve current conditions for women, prevent similar future crises, and promote human rights in war-torn areas.

The central question guiding this research is: **How has the Gaza crisis impacted the human security of Palestinian women during 2023 and 2024?** Based on this, the hypothesis posits that the Gaza crisis during this period has significantly affected women's human security by intensifying shifts in social and family roles, increasing gender-based violence and domestic abuse, weakening economic stability, disrupting healthcare systems, and reducing access to legal and psychological support.

These factors have exposed women to direct threats from ongoing armed violence, limited their access to essential resources, and increased pressures from forced displacement, thereby severely threatening their human security. To explore this topic, this study will employ the scientific method, drawing on concepts of intractable conflicts and feminist security theory to analyze and explain the impact of the Gaza crisis on Palestinian women's human security.

Research Methodology

The most suitable approach for examining the impact of the Gaza crisis on the human security of Palestinian women is a combined descriptive-explanatory method, integrating both quantitative and qualitative data. This approach entails using quantitative analyses to assess statistical trends—such as increases in gender-based violence, economic decline, and limited access to support resources. Concurrently, qualitative data are employed to gain a deeper understanding of women's lived experiences, including shifts in social and family roles, as well as the psychological and social effects of the crisis.

By combining these methods, the descriptive-explanatory approach not only ensures accurate and objective presentation of numerical information but also offers nuanced insights into the complex realities faced by women. It enables researchers to interpret and contextualize the data, ultimately providing a comprehensive, multi-dimensional understanding of how the Gaza crisis impacts women's human security.

Research Findings

Between 2023 and 2024, the Gaza conflict has profoundly impacted various aspects of Palestinian women's human security, which can be effectively analyzed through the frameworks of intractable conflict and feminist security theory. The Israel-Palestine conflict is one of the longest-running intractable conflicts in history, continually subjecting the Palestinian population to violence and posing severe threats to women's security.

Feminist security theory offers an additional valuable perspective by emphasizing comprehensive security at both individual and social levels. Unlike traditional security paradigms that primarily focus on military threats, feminist security expands the scope to encompass physical, psychological, social, and economic dimensions (Burton, 1990: 22). Within the context of the Gaza crisis, Palestinian women encounter multidimensional security challenges rooted in military violence and a scarcity of basic needs within a besieged, war-torn society.

From a feminist security standpoint, these challenges are multilayered: First, women face immediate physical threats such as bombings, home demolitions, and the loss of family members, which significantly endanger their physical safety (UN Women, 2023: 15). Second, they endure heightened psychological insecurity manifested through increased stress, trauma, and mental health struggles. These psychological impacts are particularly acute in an environment characterized by unresolved conflict, persistent instability, and a pervasive sense of uncertainty about the future (Cockburn, 2013: 102).

A recurring theme in feminist literature is the "feminization of poverty," a phenomenon whereby women disproportionately bear the burdens of economic hardship during conflicts. In Gaza, the absence of sustainable solutions to ongoing violence has led to repeated destruction of economic infrastructure, disproportionately impacting women, who often work in fragile and informal sectors. During 2023 and 2024, economic blockades and airstrikes resulted in the collapse of many small businesses—such as those involved in handicrafts and domestic services—that traditionally rely on female labor. These industries are particularly vulnerable amid wartime conditions (Bar-Tal, 2013: 165).

As a consequence, many women have been pushed into informal markets characterized by unstable working conditions, lacking legal or social protections, and exposing them to exploitation. Rising unemployment, declining household incomes, and soaring inflation for basic necessities have further intensified the economic crisis facing Palestinian women, deepening poverty and economic inequality. Within an already gendered labor market, women are often forced to rely on informal, low-paid jobs that offer little job or economic security, thereby perpetuating systemic inequalities (Wibben & Annick, 2010: 125).

Intractable conflicts not only cause direct damage to economic and social infrastructure but also reinforce patriarchal systems and gender disparities, ultimately undermining women's economic security. Both in the short term—through immediate economic hardships—and in the long term—by marginalizing women and entrenching cycles of poverty and instability—these conflicts threaten to weaken women's ability to participate fully in their communities and economies.

Conclusion

The Gaza crisis, from 2023 to the present, exemplifies the profound ways in which "intractable conflicts" impact Palestinian women's human security. These impacts can be effectively analyzed through the framework of "feminist security," which broadens the understanding of security beyond military threats to include social, economic, and psychological dimensions. Intractable conflicts—such as the ongoing Gaza crisis—persist due to complex historical, political, and social factors, creating conditions devoid of immediate resolution. Such conflicts trap communities in a cycle of continuous violence and insecurity, wherein human security is perpetually threatened.

Among the most vulnerable are Palestinian women, who face heightened risks owing to weaker social support systems and structural inequalities. From a feminist security perspective, women's security in these settings goes beyond protection from direct military attacks; it encompasses their social well-being, economic stability, and mental health—all of which are disrupted by ongoing violence. Since the outbreak of the Gaza war in 2023, Palestinian women have experienced not only direct physical violence—such as bombings and military operations—but also indirect consequences, including increased poverty, unemployment, and the collapse of essential infrastructure and social services, such as healthcare.

This environment, fueled by the cycle of intractable conflict, imposes additional burdens on women, who must strive to uphold their families' stability amid resource scarcity and social disintegration. Women's vulnerabilities are compounded by rising gender-based violence, domestic abuse, and sexual harassment, all of which escalate in conflict zones. Moreover, traditional roles—such as caring for children and managing household affairs—become even more demanding, subjecting women to heightened psychological stress. Consequently, the insecurity faced by women in Gaza encompasses not only military threats but also ongoing social and psychological risks, aggravated by systemic inequalities.

Since 2023, the intensification of war and conflict has significantly threatened Palestinian women's security, rendering them not only direct victims of violence but also casualties of ineffective social structures. This situation vividly illustrates the interconnection between intractable conflicts and feminist security, emphasizing that a comprehensive understanding of women's experiences requires addressing both military and non-military dimensions of crises. Ultimately, the plight of Palestinian women demonstrates that intractable conflicts affect multiple aspects of their lives, threatening their security across all levels.

تأثیر بحران غزه بر امنیت انسانی زنان فلسطین (۲۰۲۳-۲۰۲۴)

الهه کولائی^{۱*}، فاطمه دمیرچی^۲، کوثر محمدی هنجروئی^۳

^۱ نویسنده مسئول، استاد گروه مطالعات منطقه‌ای، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

رایانامه: ekolaee@ut.ac.ir

^۲ دانشجوی دکتری، مطالعات منطقه‌ای خاورمیانه، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

رایانامه: fatemehdamirchi1377@gmail.com

^۳ دانشجوی دکتری، گروه رفاه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

رایانامه: mohammadikosar69@gmail.com

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:	جنگ غزه در ۷ اکتبر ۲۰۲۳، به یکی از شدیدترین جنگ‌های منطقه‌ای تبدیل شده است. این جنگ تأثیرهای گسترده‌ای بر همه جوانب زندگی مردم فلسطین، به‌ویژه زنان، داشته است. در این شرایط، مفهوم «امنیت انسانی» بسیار اهمیت پیدا می‌کند. امنیت انسانی شامل حفاظت از جان، زندگی، دسترسی به خدمات اساسی و همچنین حق زندگی در محیطی بدون خشونت و تهدید، به‌ویژه در جنگ‌ها، به دغدغه‌ای اساسی تبدیل می‌شود. در این میان، زنان به‌عنوان یکی از آسیب‌پذیرترین گروه‌ها و نیز تأثیرگذار در هر جامعه، با چالش‌های جدی روبه‌رو می‌شوند. بررسی امنیت انسانی زنان فلسطینی در جنگ اخیر غزه، نه‌تنها به درک ابعاد مختلف چالش‌های آنان کمک می‌کند، بلکه امکان ارائه راهکارهای مناسب برای بهبود شرایط آنان و حمایت‌های مؤثر را فراهم می‌آورد. در این پژوهش با روش کیفی و بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و اینترنت به پرسش تأثیر جنگ غزه بر امنیت انسانی زنان فلسطینی پاسخ داده می‌شود. این فرضیه مطرح شده که جنگ غزه از سال ۲۰۲۳ با تغییر در نقش‌های اجتماعی و خانوادگی، افزایش خشونت‌های جنسیتی و خانگی، تضعیف وضعیت اقتصادی، ایجاد اختلال‌ها در سیستم‌های بهداشتی و نبود حمایت‌های قانونی و روانی، بر امنیت انسانی زنان فلسطینی تأثیر منفی گذاشته و امنیت انسانی آنان را تهدید کرده است.
تاریخ دریافت:	۱۴۰۳/۱۱/۱۹
تاریخ بازنگری:	۱۴۰۳/۱۲/۱۸
تاریخ پذیرش:	۱۴۰۴/۰۱/۲۴
تاریخ انتشار:	۱۴۰۴/۰۷/۰۱
کلیدواژه‌ها:	امنیت انسانی، بحران غزه، زنان، خشونت جنسیتی، فلسطین

* استناد: کولائی، الهه؛ دمیرچی، فاطمه؛ محمدی هنجروئی، کوثر (۱۴۰۴). تأثیر بحران غزه بر امنیت انسانی زنان فلسطین

(۲۰۲۳-۲۰۲۴). فصلنامه سیاست، ۵۵ (۳)، ۷۵۵-۷۸۲.

<http://doi.org/10.22059/JPQ.2025.385264.1008246>

© نویسندگان.

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

غزه، با جمعیت حدود دو میلیون تن، یکی از پرتراکم‌ترین و آسیب‌پذیرترین مناطق جهان است که با بحران‌های انسانی گسترده روبه‌رو شده است. جنگ اخیر غزه، تأثیرهای عمیق و شدیدی بر زندگی زنان فلسطینی داشته است. در این جنگ، نقش زنان به‌عنوان کاتالیزورهای اصلی در بحران انسانی و بازسازی جامعه مهم و چندوجهی بوده است. زنان در این جنگ از یک سو در نقش قربانی و از سوی دیگر بازیگری فعال در خانواده و اجتماع هستند. آنان مسئولیت‌های متعدد مانند مراقبت از کودکان و سالمندان، تأمین نیازهای روزمره و حفظ انسجام خانوادگی را بر عهده دارند که در شرایط جنگی، پیچیده‌تر و دشوارتر می‌شود. حفاظت از امنیت انسانی زنان غزه، نه‌تنها برای حفظ جان و سلامت آنها، بلکه برای پایداری و بازسازی جامعه نیز بسیار مهم است. نقش‌های چندگانه زنان در این جنگ، اهمیت حمایت و توجه ویژه به نیازهای آنان را روشن می‌سازد. درک ابعاد مختلف تأثیرهای جنگ بر زنان و طراحی راهبردی‌های مناسب برای مدیریت و کاهش این تأثیرها، به ارتقای امنیت انسانی و ایجاد جوامع پایدارتر کمک می‌کند. مسئله اصلی پژوهش، این است که جنگ غزه چگونه بر امنیت انسانی زنان فلسطینی از سال ۲۰۲۳ تأثیر گذاشته است؟ در پاسخ این فرضیه مطرح می‌شود که جنگ غزه با تشدید تغییرها در نقش‌های اجتماعی و خانوادگی، افزایش خشونت‌های جنسیتی و خانگی، تضعیف وضعیت اقتصادی، ایجاد اختلال‌های گسترده در سیستم‌های بهداشتی و نبود حمایت‌های قانونی و روانی، بر امنیت انسانی زنان فلسطینی بسیار تأثیر گذاشته است. این شرایط موجب شده است که زنان با تهدیدهای مستقیم جنگ، کاهش دسترسی به منابع حمایتی و فشارهای فزاینده ناشی از جابه‌جایی‌های اجباری روبه‌رو شوند. این پژوهش با روش کیفی و با استفاده از دو مفهوم تضادهای حل‌نشده و امنیت انسانی، در پی آن است که امنیت انسانی زنان فلسطینی را توضیح دهد و تأثیر بحران غزه را بر آنان تبیین کند. ابتدا زمینه‌ها و پیشینه جنگ اخیر غزه بررسی می‌شود. سپس تأثیرهای جنگ بر امنیت انسانی زنان فلسطینی واکاوی می‌شود. این تأثیرها با استفاده از دو مفهوم نظری «امنیت انسانی» و «تعارض‌های حل‌نشده» تحلیل و تبیین می‌شود.

۲. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با روش کیفی و رویکرد توصیفی-تبیینی انجام شده و برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز از روش اسنادی و مطالعات کتابخانه‌ای استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش مقاله‌ها، کتاب‌ها، اسناد و داده‌های مربوط ارتباط بوده است. برای گردآوری اطلاعات به‌گونه‌ای اکتشافی عمل شده است. اطلاعات قابل دسترسی گردآوری و معتبرترین آنها انتخاب و تحلیل شده است.

۳. پیشینه پژوهش

زینگرب (۲۰۱۹) در مقاله «زنان فلسطینی در اسرائیل: شهروندان خارجی مجسم» می‌نویسد بدن زنان فلسطینی مرکز مبارزه دولت صهیونی و شهروندان فلسطینی است. بر این اساس تلاش پایدار اسرائیل برای کنترل بدن زنان فلسطینی، نقشی اساسی در تکمیل پروژه صهیونی دارد. در راستای منطق کلاسیک استعماری شهرک‌نشینان، این پروژه همیشه بدن زنان بومی و سرزمین بومی را در گفتمان‌ها و شیوه‌های خود با پیوندی نزدیک تصور کرده است. بنابراین، استعمار شهرک‌نشینان صهیونی جنسیتی نیز هست (Zinngrebe, 2019).

آل عیسی و بک (۲۰۲۱) در مقاله «خشونت جنسی، یک سلاح جنگی در مناطق درگیری: تجربه زنان فلسطینی از دیدار با عزیزانشان در زندان‌ها» با روش کیفی و مصاحبه‌های عمیق با ۲۰ زن نشان دادند که ۱۹ نفر از ۲۰ شرکت‌کننده در پژوهش در هنگام درخواست دیدار با بستگانشان در زندان، با آزار جنسی روبه‌رو شده‌اند، که گستره‌ای از اظهارنظرهای جنسی تا لمس اجباری از سوی کارکنان زندان بوده است (Al Issa & Beck, 2021).

فرج‌الله (۲۰۲۴) در مقاله «پشت آوار: آسیب روانی جنگ‌ها و نقض حقوق بشر بر زنان و کودکان غزه» با مرور آمار سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴ از پایگاه‌های سازمان بهداشت جهانی، سازمان ملل و سازمان‌های حقوق بشری، می‌نویسد درگیری طولانی و اشغال پایدار نیروهای اسرائیلی، موجب آسیب شدید روانی زنان و کودکان غزه شده است. این آسیب‌ها با محیط خشونت پایدار ایجاد شده، برای سلامت روانی مردم خطرناک است. به دلیل همبستگی جنگ و آسیب‌های روانی، مداخله‌های بهداشت روان در غزه امکان‌پذیر نیست (Farajallah, 2024).

آراسته و همکاران (۲۰۲۴) در مقاله «تأثیر جنگ و آثار نامطلوب آن بر سلامت زنان: رویکرد رسانه‌ای به سلامت روانی و عاطفی زنان» با روش تحلیل محتوای رسانه‌ای به نقد چگونگی پرداختن رسانه‌ها به حقوق سلامت زنان در طول جنگ می‌پردازند. آنان پیامدهای روانی زنان رزمنده را برجسته کرده و از یک سیستم قانونی-رسانه‌ای برای توانمندسازی آنها دفاع می‌کنند. نویسندگان بر نقش رسانه‌ها در تثبیت و بهبود امنیت روانی و شخصیت اجتماعی زنان رزمنده، توانمندسازی آنها در درگیری‌ها و افزایش مراقبت‌های بهداشتی آنان تأکید دارند (Arasteh et al., 2024).

ثابت و همکاران (۲۰۲۴) در مقاله خود بر اساس آمار پایگاه‌های معتبر به وضعیت جسمی و روانی زنان و دختران غزه به دلیل درگیری‌های پس از ۷ اکتبر پرداخته‌اند. آنان نیاز فوری به اقدام بین‌المللی برای ارائه کمک‌های بشردوستانه، حمایت از حقوق بشر و تضمین دسترسی به مراقبت‌های پزشکی برای زنان غزه و ابتکارهایی مانند راهبرد مدیریت سلامت عادت ماهانه صندوق جمعیت ملل متحد را برجسته می‌کنند (Sabet et al., 2024).

الخالد و همکاران (۲۰۲۴) مقاله «بحران زنان و زایمان در مناطق تحت درگیری: فراخوانی برای اقدام» را با این ایده نوشته‌اند جنگ، فقر ناشی از درگیری‌های پایدار، نابسنده بودن سیستم بهداشت و درمان سبب بروز مشکلات فراوانی در زایمان زنان شده است. آنان با استفاده از آمار نرخ تولد و باروری در غزه و آسیب‌های ناشی از اقدام نظامی برای زنان و کودکان نتیجه می‌گیرند وضعیت غزه وخیم است. سیستم مراقبت‌های بهداشتی زیر فشار است و به اقدام‌های شدید و نقض حقوق اولیه انسانی زنان منجر می‌شود. مقاله خواستار کمک‌های فوری بشردوستانه، تقویت زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی، حمایت بین‌المللی و برنامه‌های هدفمند بهداشت مادر و کودک است (Alkhawaldeh et al., 2024).

مقاله‌های بسیاری هم در مورد خشونت علیه زنان فلسطینی، به خشونت‌های مردان فلسطینی علیه زنان اختصاص دارد. نکته مهم در این مقاله‌ها این است که بیشتر آنان سلامت جسمی و روانی زنان را بررسی کرده‌اند. روشن است که جنگ سلامت انسان را هدف قرار می‌دهد. با این حال پژوهشگران بیشتر به بررسی سلامت زنان تمایل داشته‌اند. تاکنون در کشور مقاله علمی معتبری با موضوع امنیت انسانی زنان فلسطین منتشر نشده، اما در خارج کشور، مقاله‌های بسیاری با تأکید بر امنیت جسمی و روانی زنان نگاشته شده است.

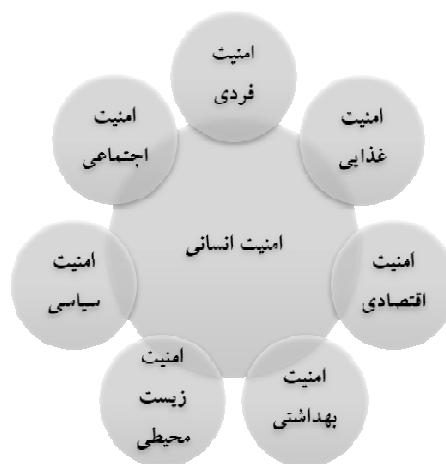
۴. چارچوب مفهومی

برای تبیین نظری چگونگی به مخاطره افتادن امنیت زنان فلسطینی در جریان منازعه حل‌نشده اسرائیل و فلسطین از دو مفهوم امنیت انسانی و تضادهای حل‌نشده^۱ بهره خواهیم گرفت. مفهوم امنیت انسانی در اوایل دهه ۱۹۹۰، همزمان با تحول در گفتمان امنیت گسترش یافت. در این دوره، مطالعات امنیتی به‌جای تمرکز صرف بر امنیت ملی، به درکی وسیع‌تر از امنیت، فراتر از دولت-ملت تغییر جهت داد. اگرچه استفاده از اصطلاح «امنیت انسانی» به سال ۱۹۴۵ بازمی‌گردد، اما در اوایل دهه ۱۹۹۰ این مفهوم برجسته شد (Reinsberg et al., 2024: 74-75). تحول از امنیت سنتی با گسترش مفهوم امنیت انسانی هم‌زمان بوده است. تهدیدهای محیطی، غذایی، اقتصادی، انرژی، فرهنگی، انسانی، دریایی از تهدیدهای نظامی پیشی گرفته و به چالش‌های جهانی مهمی تبدیل شده‌اند (Putra et al., 2024: 93). در سال ۱۹۹۴، برنامه توسعه ملل متحد نخستین بار ایده امنیت انسانی را مطرح و تعریف کرد: «مفهوم امنیت تضمین می‌کند که فرد از تهدیدهایی مانند گرسنگی، بیماری، جرم و سرکوب در امان باشد. همچنین این

1. intractable conflicts

مفهوم شامل ایمنی در برابر تغییرهای زیانبار و غیرمنتظره در شرایط زندگی، روندها، جوامع و محیط زیست ما نیز می شود». امنیت انسانی در این گزارش چنین تقسیم شده است:

۱. امنیت اقتصادی: نبود فقر و بیکاری؛
۲. امنیت غذایی: نبود گرسنگی و کمبود مواد غذایی؛
۳. امنیت بهداشتی: نبود بیماری های واگیردار، غذای آلوده، سوء تغذیه و کمبود امکانات درمانی؛
۴. امنیت زیست محیطی: نبود آلودگی، تغییرهای آب و هوایی و جنگل زدایی؛
۵. امنیت فردی: نبود خشونت، جنایت و تروریسم؛
۶. امنیت اجتماعی: نبود درگیری های نژادی، مذهبی و تبعیض های اجتماعی؛
۷. امنیت سیاسی: نبود سرکوب سیاسی و نقض حقوق بشر (UNDP, 1994).

شکل ۱. ابعاد امنیت انسانی

منبع: نویسندگان

امنیت انسانی به شرایطی اشاره دارد که در آن افراد از تهدیدهای اساسی مانند فقر، بیماری، خشونت و سرکوب در امان باشند. امنیت انسانی دو بُعد اصلی دارد: «رهایی از ترس» یا ایمنی از خشونت و تهدیدهای فیزیکی و «رهایی از نیاز» یعنی رفع فقر و تأمین نیازهای اساسی تمرکز دارد. هدف آن، ایجاد شرایط اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی مناسب برای زندگی آزاد و با کرامت انسانی است (Tsehay & Abay, 2024: 26). امنیت انسانی، ارتباط نزدیکی با حقوق

بشر دارد. هر دو بر ارزش‌های جهانشمول بدون مرزهای سرزمینی تأکید دارند و برای همه افراد، صرف‌نظر از تابعیت، تضمین‌هایی ارائه می‌دهند. ویژگی‌های امنیت انسانی از نظر کمیسیون امنیت انسانی:

۱. مردم‌محور بودن: بقا، زندگی و کرامت مردم نباید به خطر بیفتد؛
۲. چندبخشی بودن: امنیت اقتصادی، غذایی، بهداشتی، زیست‌محیطی، فردی، اجتماعی و سیاسی؛
۳. جامع و فراگیر: گسترده و مربوط با جنبه‌های گوناگون امنیت؛
۴. وابسته به شرایط ویژه: راه‌حل‌های متناسب با شرایط ویژه هر محیط مطرح می‌شود؛
۵. پیشگیرانه: شناسایی و حل ریشه‌ای تهدیدها و حفاظت و توانمندسازی افراد (Alkeyeva et al., 2021: 12).

اینک امنیت انسانی بیشتر از دیدگاه رویارویی با تهدیدهای مستقیم و فوری مطرح می‌شود (Erkiner & Akoudou, 2021: 393-394). بنابراین تعریف واحد و جهانی برای امنیت انسانی وجود ندارد. با این حال، وجه مشترک همه دیدگاه‌ها، تمرکز بر انسان به‌جای دولت است. همچنین امنیت انسانی سرشتی وابسته به زمینه دارد و چالش‌های آن در هر منطقه جغرافیایی متفاوت است (Asaka, 2022: 30-31).

- تعارض‌های حل‌نشده، تعارض‌های شدید و به بن‌بست رسیده‌اند که حل آنها بسیار دشوار است (Coleman, 2003: 15). این تضادها بیشتر طولانی‌مدت هستند و در پی تفاوت‌های اخلاقی و هویتی، منابع پرمخاطره و یا مبارزه برای قدرت و تعیین سرنوشت پدیدار می‌شوند. این تعارض‌ها با تخریب زیاد و در مقابل راه‌حل مقاوم‌اند و به سرعت فراگیر می‌شوند (Coleman et al., 2005). مانند درگیری طولانی‌مدت فلسطین و اسرائیل که به دلیل پیچیدگی‌های هویتی، مذهبی و حقوق سرزمینی، یکی از پیچیده‌ترین تعارض‌های حل‌نشده به‌شمار می‌رود (Bar-Tal, 2007: 45). درگیری در منطقه کشمیر در میان هند و پاکستان به دلیل عوامل قومی، مذهبی و سرزمین (Ganguly, 1997: 25) و تعارض قبرس مربوط به تقسیم جزیره قبرس در میان یونانی‌تبارها و ترک‌تبارها (Anastasiou, 2009: 61). در جریان همه درگیری‌های حل‌نشده، دشمنی عمیق نسبت به طرف مقابل، همراه با نارضایتی‌های گذشته به طغیان‌های خشونت‌آمیز تبدیل می‌شود، که به‌عمد یا غیرعمد به افراد غیرنظامی آسیب می‌زند (David et al., 2018: 14).

تضادهای حل‌نشده از سلطه و بی‌عدالتی سرچشمه می‌گیرند و بیشتر در موقعیت‌هایی رخ می‌دهند که نبود توازن قدرت شدید در میان دو طرف وجود دارد و گروه قدرتمندتر از افراد کم‌توان بهره‌کشی، کنترل یا سوءاستفاده می‌کند. صاحبان قدرت در چنین شرایطی بیشتر از

تمایزهای برجسته میان گروهی (مانند قومیت یا طبقه) به عنوان وسیله‌ای برای حفظ یا تقویت پایگاه قدرت خود استفاده می‌کنند. بسیاری از این درگیری‌ها ریشه در تاریخ استعمار، قوم‌گرایی، نژادپرستی، تبعیض جنسی، یا نقض حقوق بشر در روابط دو طرف دارد. گفته می‌شود نیمی از درگیری‌های میان‌دولتی از سده نوزدهم تا بیست و یکم، از تضادهای حل‌نشده بوده است. این نوع تضاد تنها جنگ کشورها نیست، بلکه در داخل کشورها نیز گروه‌هایی بر سر موضوع‌هایی مانند حقوق سقط‌جنین، مجازات اعدام و مانند آن، کشمکش‌های طولانی‌مدت و اغلب بدون نتیجه قطعی دارند (Coleman, 2003: 41). هم مردان و زنان از درگیری‌های خشونت‌آمیز رنج می‌برند، ولی زنان در جریان تعارض‌های خشونت‌آمیز، درگیر باشند یا نباشند، بیشتر در معرض آسیب و آزارند و امنیت انسانی‌شان بیشتر خدشه‌دار می‌شود.

۵. یافته‌ها

۵.۱. پیشینه جنگ غزه ۲۰۲۳

جنگ اخیر غزه و تأثیر آن بر امنیت و زندگی زنان فلسطینی، ریشه در تاریخ طولانی درگیری‌های سیاسی نظامی دارد. با تأسیس دولت اسرائیل در سال ۱۹۴۸ و آغاز جنگ‌های میان اسرائیل و کشورهای عربی، صدها هزار فلسطینی از خانه‌های خود رانده شدند و به مناطق مختلف از جمله نوار غزه پناه بردند. در سال ۱۹۶۷، اسرائیل نوار غزه را با کرانه باختری، بلندی‌های جولان و شبه‌جزیره سینا اشغال کرد که تأثیر گسترده‌ای بر زندگی زنان فلسطینی داشت. اشغال نظامی نه تنها به افزایش خشونت و ناامنی در جامعه انجامید، بلکه آثار بلندمدتی بر توسعه اقتصادی اجتماعی این منطقه بر جای گذاشت، که بر زنان به عنوان یکی از آسیب‌پذیرترین گروه‌ها، بسیار تأثیر گذاشت (UNDP, 1994: 85).

در انتفاضه نخست در سال ۱۹۸۷، زنان فلسطینی نقش فعالی داشتند. در سال ۲۰۰۰ انتفاضه دوم یا انتفاضه الاقصی آغاز شد و با افزایش خشونت و درگیری‌های فلسطینیان و نیروهای اسرائیلی همراه بود. زنان فلسطینی بار دیگر با خشونت‌های گسترده، تخریب زیرساخت‌ها و افزایش فقر و بیکاری روبه‌رو شدند. تخریب وسیع خانه‌ها و زیرساخت‌ها در نوار غزه تأثیرهای روانی و جسمی عمیقی بر زنان گذاشت. این خشونت‌ها و ناامنی‌ها مشکلات اقتصادی و اجتماعی زنان را دوچندان کرد (Amnesty International, 2014: 27). با خروج نیروهای اسرائیلی از نوار غزه در سال ۲۰۰۵ و کنترل این منطقه توسط گروه حماس در سال ۲۰۰۷، وضعیت پیچیده‌تر و محاصره شدیدی بر این منطقه اعمال شد. این محاصره با محدودیت در واردات کالاها و منابع، قطع مکرر برق و آب و کاهش شدید فرصت‌های شغلی و آموزشی، زندگی زنان را به شدت زیر تأثیر قرار داده است (World Bank, 2019: 60). از آن پس نوار غزه

شاهد چندین جنگ بزرگ بوده که هریک با تخریب گسترده و کشتار همراه بوده است (World Bank, 2019: 74).

۵.۲. بحران غزه و امنیت انسانی زنان

جنگ اخیر غزه مانند دیگر جنگ‌ها، تأثیرهای عمیق و گسترده‌ای بر امنیت انسانی زنان داشته است. تاریخ طولانی درگیری در میان اسرائیل و فلسطین رنج‌های بی‌حد و اندازه‌ای را به همراه داشته است. زنان به‌ویژه در مناطقی که به دلیل درگیری منزوی و به حاشیه رانده شده‌اند، جایی برای فرار ندارند (Nidatya, 2024: 1068). تأثیر جنگ غزه (۲۰۲۳) بر امنیت انسانی زنان از ابعاد مختلف تأثیر داشته است که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود:

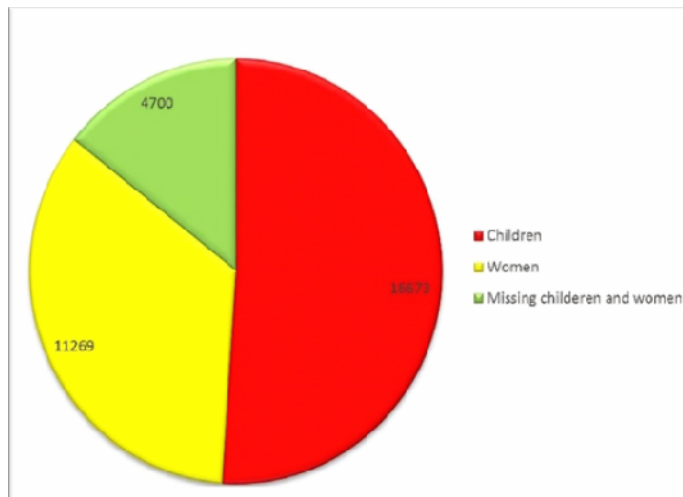
الف) امنیت فردی

هنگام بحران‌های نظامی، خشونت خانگی افزایش می‌یابد، زیرا شرایطی اضطراری و پرتنش ایجاد می‌شود که در آن زنان بیشتر در معرض خطر خشونت قرار می‌گیرند. این وضعیت در جنگ‌ها و درگیری‌های نظامی به‌ویژه برای زنان به‌عنوان گروهی که به‌طور سنتی مسئولیت‌های خانوادگی بیشتری بر دوش دارند، شدت می‌یابد. با آغاز جنگ غزه در سال ۲۰۲۳، زنان و دختران فلسطینی، با افزایش خشونت خانگی و تبعیض‌های جنسیتی روبه‌رو شده‌اند. این زنان که به‌طور معمول در شرایط بسیار دشواری زندگی می‌کنند، افزون بر مشکلات مالی و اجتماعی، با فشاری روانی زندگی در یک منطقه جنگی روبه‌رو شده‌اند (UN Women, 2024). مسئله دیگر، تأثیر مستقیم جنگ بر روان و سلامت جسمی و روحی زنان است. زنان نه تنها با مسائل خشونت خانگی روبه‌رو هستند، بلکه باید با فشارهای روانی ناشی از جنگ و از دست دادن عزیزان نیز مقابله کنند (Nidatya, 2024: 1067).

گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی ملل متحد نشان می‌دهند، نرخ ازدواج زودهنگام در مناطق محروم از جمله غزه افزایش یافته است. این پدیده نه تنها سبب افزایش فشارهای روانی و جسمی بر زنان می‌شود، بلکه نوعی خشونت خانگی به‌شمار می‌رود. این ازدواج‌ها به‌ویژه در شرایطی که دختران به دلیل نبود حمایت‌های اجتماعی مجبور به ازدواج زودهنگام می‌شوند، مشکلات بیشتری را برای زنان به همراه دارد (UNFPA, 2024). زنان با از دست دادن عزیزان و دیدن صحنه‌های خشونت‌آمیز دچار افسردگی، اضطراب و بی‌خوابی شدید شده‌اند. اضطراب و استرس ناشی از این بحران، احساس ناامنی فردی، بی‌اعتمادی به آینده و کاهش کیفیت زندگی را در میان آنها افزایش داده است. زنان مبتلا به بیماری‌های مزمن نیز آسیب‌پذیری بیشتری در برابر اختلال‌های روانی دارند که می‌تواند امنیت روانی فردی آنها را بیشتر تهدید کند (Gammoh et al., 2024: 8).

زنان در این کشمکش‌ها با مشکلات زیادی از جمله خشونت جنسی روبه‌رو بوده‌اند. آنها در معرض خطر آسیب‌های روحی، حاشیه‌نشینی اجتماعی، تبعیض و سرکوب سیاسی قرار گرفته‌اند که آنان را به هماهنگی تظاهرات و اعتراض‌ها برای مبارزه برای حقوق خود و خانواده‌هایشان پیش می‌برد (Nidatya, 2024: 1069). بر پایه گزارش صندوق جمعیت سازمان ملل متحد تا پیش از ۷ اکتبر ۲۰۲۳، ۹۴۰۰۰ زن و دختر به خدمات بهداشت جنسی و باروری دسترسی نداشتند. این رقم در کمتر از پنج ماه به بیش از یک میلیون رسید. تشدید وضعیت در غزه واقعیت نگران‌کننده اورژانس سلامت جنسی و باروری را که بیشتر زنان و دختران را زیر تأثیر قرار می‌دهد، آشکار می‌کند. این مبارزه با استفاده عمدی از خشونت جنسیتی تشدید می‌شود (Awadallah, 2024). خشونت در غزه، هزینه‌های غیرنظامی شدیدی برای زنان داشته است و با گسترش خشونت در منطقه، افزایش می‌یابد. سازمان ملل متحد هشدار می‌دهد که قحطی در غزه با نگرانی جدی برای مادران شیرده و کودکان شیرخوار همراه است (Anania, 2024).

زنان بیشتر نخستین پاسخ‌دهندگان به نیازهای روانی فرزندان و خانواده‌هایشان هستند، اما نیازهای سلامت روانی خود آنها نادیده گرفته می‌شود. در نتیجه، اختلال‌های سلامت روان، از جمله اضطراب، افسردگی و استرس پس از حادثه، در میان آنان به بحرانی فراگیر تبدیل شده است. سازمان بهداشت جهانی افزایش چشمگیری در اختلال‌های روانی در سراسر غزه به‌ویژه در میان زنان گزارش کرده است. آنان در غزه شاهد خشونت بسیارند. انتقال بین‌نسلی این آسیب‌ها نیز به نگرانی جدی تبدیل شده است، زیرا شرایط روانی درمان‌نشده مادران می‌تواند آثار بلندمدت بر فرزندان‌شان داشته باشد (Farajallah, 2024: 125).

شکل ۲. کودکان و زنان فلسطینی مفقود و کشته شده توسط نیروهای اشغالگر اسرائیل از ۸ اکتبر ۲۰۲۳ تا ۱۷ سپتامبر ۲۰۲۴ (Farajallah, 2024: 123).

در جامعه‌ای که تبعیض جنسیتی در ساختارهای قانونی و اجتماعی نهادینه شده است، زنان بیهوده با چالش‌های اقتصادی و اجتماعی بزرگی روبه‌رو هستند. قوانین در فلسطین زنان را زیر سرپرستی بستگان مرد قرار می‌دهد، که موجب می‌شود بیهوده‌ها با مشکلات اقتصادی و تبعیض بیشتری روبه‌رو شوند. زنان غزه مراقبت از اعضای سالمند یا معلول خانواده را که قادر به فرار نیستند، بر عهده دارند. در بسیاری از موارد، زنان در خانه می‌مانند تا از اعضای آسیب‌پذیر مراقبت کنند، که آنها را در معرض خطر بیشتری قرار می‌دهد (Farajallah, 2024: 128).

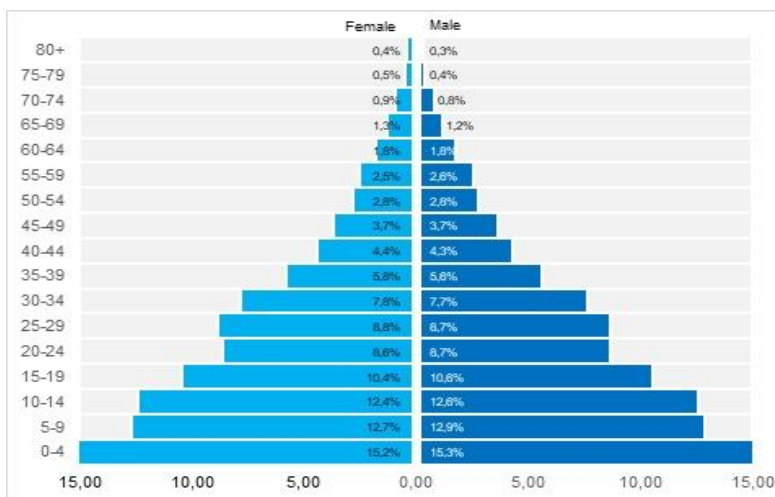
درگیری‌های سیاسی نظامی تأثیر روانی عمیقی بر زنان داشته است. سطوح بالایی از افسردگی و اضطراب در میان زنان گزارش شده است. غزه به عنوان یکی از خطرناک‌ترین مکان‌ها برای زنان و کودکان توصیف شده است (Shorrab et al., 2024: 4-5). بر اساس گزارش‌های سازمان ملل ۳۵۰۰۰۰ تن مبتلا به بیماری‌های مزمن و ۵۰۰۰۰ زن باردار وجود دارند که مراقبت‌های ویژه ندارند. غزه با کمبود شدید دارو روبه‌رو شده است که زندگی بسیاری از بیماران سرطانی و بیماری مزمن کلیوی را به خطر می‌اندازد. تقریباً روزانه ۱۶۰ زن باردار بدون دسترسی کافی به مراقبت‌های اضطراری زایمان و خدمات بهداشتی زایمان می‌کنند. کمتر از نیمی از مراکز بهداشتی مراقبت‌های اولیه به بیماران پناهندگان فلسطینی در خاورمیانه ارائه می‌کنند (Ahmed et al., 2024: 2). محاصره کاروان‌های بشردوستانه توسط اسرائیل، آثار مخربی

بر سلامت جسمی و باروری زنان داشته است. در مجموع، درگیری اخیر موجب ایجاد بحران روانی در غزه شده است که به اقدام فوری برای محافظت از غیرنظامیان، تأمین نیازهای اولیه بشردوستانه و جلوگیری از فاجعه نزدیک نیاز دارد (Peoplesdispatch, 2024).

ب) امنیت اجتماعی

در بحران‌های پیچیده‌ای که تعداد زیادی از مردم را آواره می‌کند، زنان و دختران همواره در معرض تهدیدهای جدی قرار دارند. جنگ غزه نمونه برجسته‌ای از بحران‌هایی است که تأثیرهای عمیق اجتماعی و انسانی بر زنان فلسطینی گذاشته است. در پی این بحران، بیش از یک میلیون زن و دختر فلسطینی مجبور به ترک خانه‌های خود شده و به‌طور گسترده‌ای در معرض تهدیدهای اجتماعی و امنیتی قرار گرفته‌اند (UNRWA, 2024). آوارگی گسترده مردم غزه در پی حمله‌های نظامی اسرائیل، وضعیت به‌شدت شکننده‌ای را برای زنان فلسطینی به‌وجود آورده است. شرایط زندگی در اردوگاه‌های موقت و چادرهای ناامن که برای فعالیتهای آموزشی طراحی شده بودند، اینک به مکان‌های اسکان تبدیل شده‌اند که کمترین امکانات بهداشتی و آب تمیز را دارند (UNRWA, 2024). این تغییرها نه تنها بر شرایط فیزیکی زنان اثر گذاشته، بلکه در بعد اجتماعی نیز آن‌ها را در معرض تهدیدهای جدید قرار داده است. در شرایط نبود شبکه‌های حمایتی محلی و منابع کافی، زنان آسیب‌پذیرتر شده‌اند.

روند آوارگی مردم فلسطین از ۱۳ اکتبر ۲۰۲۳ بسیار تشدید شد، زمانی که ارتش اسرائیل به بیش از یک میلیون غیرنظامی دستور داد از بخش‌های شمالی نوار غزه، که حدود نیمی از جمعیت آن را در خود جای داده بود، خارج شوند. این جابه‌جایی‌ها موجب افزایش شرایط بحرانی در نوار غزه و تشدید بحران اجتماعی زنان شد. بسیاری از زنان و دختران که به مناطق جنوبی‌تر مانند رفح مهاجرت کرده‌اند، اکنون در پناهگاه‌های شلوغ و بدون امکانات بهداشتی زندگی می‌کنند (IDMC, 2024). این وضعیت نه تنها آن‌ها را از نظر فیزیکی زیر فشار قرار داده، بلکه موجب گسست روابط اجتماعی و کاهش توانایی‌های اجتماعی آنها نیز شده است. نبود امکان دسترسی به منابع اساسی و فضای کافی برای زندگی و نبود فرصت‌های اجتماعی یعنی زنان در شرایط بی‌ثباتی اجتماعی قرار دارند. آوارگی گسترده سبب افزایش انزوا و احساس بی‌قدرتی در زنان شده است. نبود مکان امن برای سکونت و فضای خصوصی برای تفکر و تجدید روابط اجتماعی و در مجموع کاهش کیفیت زندگی اجتماعی، تهدیدهای جدی برای امنیت اجتماعی زنان در غزه به‌وجود آورده است.

شکل ۳. جمعیت غزه، ۱۹۹۵-۲۰۲۳ (Bouri, 2024)

یکی از ابعاد عمیق‌تر بحران غزه، تشدید نابرابری‌های اجتماعی جنسیتی است. با مهاجرت گسترده مردم به مناطق جنوبی‌تر غزه، شرایط جدید برای زنان پیچیده‌تر شده است. در این شرایط، بسیاری از مردان به دلیل جنگ و درگیری‌ها از مناطق آواره یا به طور مستقیم در جنگ درگیر شده‌اند. این موضوع موجب شده زنان که به عنوان سرپرست خانواده‌ها مانده‌اند. همچنین نبود شبکه‌های حمایتی و منابع مالی در مناطق پرجمعیت به ویژه در رفح، آسیب‌پذیری اجتماعی زنان را بسیار افزایش داده است (Shorrab et al., 2024). نابرابری در توزیع منابع و خدمات اجتماعی هم موجب شده است زنان نتوانند به شکل مؤثر از حقوق اجتماعی خود استفاده کنند. درحالی‌که در شرایط عادی، زنان در جوامع سنتی و محافظه کار فلسطینی، از شبکه‌های حمایتی خانوادگی و اجتماعی برخوردارند، بحران کنونی این شبکه‌ها را مختل کرده است. نبود فرصت‌های شغلی، آموزشی و اجتماعی برای زنان فلسطینی، آنان را از نظر اقتصادی و اجتماعی به حاشیه رانده است. این تغییرها سبب شده است زنان در معرض تهدیدهای اجتماعی و اقتصادی بیشتری قرار گیرند.

آوارگی مکرر و شرایط زندگی در سرپناه‌های نامناسب موجب شده است بسیاری از زنان فلسطینی دچار آسیب‌های روانی شوند. این شرایط فشارهای اجتماعی و روانی بسیاری را بر آنها تحمیل کرده است. نبود امنیت اجتماعی موجب افزایش اضطراب، افسردگی، و احساس ناامنی در میان زنان شده است. این مشکلات روانی افزون بر تأثیر مستقیم بر کیفیت زندگی زنان، بر

توانایی آنها برای بازسازی روابط اجتماعی و تعامل با دیگران نیز تأثیر منفی داشته است (UNFPA, 2024). افزایش فشارهای اجتماعی و روانی در میان زنان آواره، موجب کاهش اعتمادبه‌نفس و توانایی آنها برای مشارکت اجتماعی شده است. بسیاری از زنان که قبلاً در جوامع خود نقش‌های اجتماعی و خانوادگی داشته‌اند، اکنون به دلیل شرایط بحرانی و نبود دسترسی به خدمات اجتماعی و روانی، احساس بی‌توجهی و انزوای اجتماعی دارند. این تغییرها نه تنها بر وضعیت فردی زنان، بلکه بر امنیت اجتماعی جامعه فلسطینی تأثیر منفی گذاشته است (United Nations, 2024).

در شرایط بحرانی غزه و افزایش جمعیت آوارگان در مناطق پرجمعیت و پناهگاه‌ها، تهدیدهای اجتماعی برای زنان نیز به شدت افزایش یافته است. سکونت در شرایط شلوغ و نبود مکان‌های امن برای زنان، آنان را در معرض انواع تهدیدها و خشونت‌های اجتماعی قرار داده است. در چنین شرایطی، خدمات اجتماعی و حمایتی نیز در دسترس نیست. خود ارائه‌دهندگان خدمات اجتماعی هم به دلیل وضعیت جنگی آواره شده‌اند (EUCivAid, 2024).

ج) امنیت بهداشتی

جنگ تنها درگیری نظامی مؤثر بر روابط بین‌الملل نیست، بلکه پیامدهای گسترده‌ای بر سلامت و رفاه مردم دارد که فراتر از تلفات جانی، آثار پایداری در زیرساخت‌های حیاتی و زندگی اجتماعی بر جای می‌گذارد. یکی از مهم‌ترین پیامدهای جنگ، نابودی زیرساخت‌های بهداشتی است که گروه‌های آسیب‌پذیر مانند زنان و کودکان را در معرض خطرهای بیشتر قرار می‌دهد. در شرایط جنگی، خدمات درمانی به شدت محدود می‌شود، مراقبت‌های حیاتی به زنان باردار و نوزادان ارائه نمی‌شود. بیماری‌های واگیردار شیوع بیشتری پیدا می‌کنند و سوءتغذیه در میان جمعیت افزایش می‌یابد. رخدادهای اکتبر ۲۰۲۳ و محاصره کامل غزه توسط اسرائیل نمونه‌ای از این بحران انسانی است. فروپاشی نظام سلامت در این منطقه، نه تنها درمان بیماران را مختل کرده، بلکه به افزایش چشمگیر مرگ‌ومیر غیرمستقیم منجر شده است. بر پایه آمارها، اینک تقریباً ۵۰ هزار زن باردار از مراقبت‌های ضروری محروم‌اند (Alokaily, 2024). این رقم نشان می‌دهد که نبود خدمات پزشکی تنها یک چالش مقطعی نیست، بلکه تهدیدی برای نسل آینده و افزایش نرخ مرگ‌ومیر مادران و نوزادان است. افزایش چشمگیر مرگ‌ومیر در غزه تنها ناشی از حمله مستقیم نیست، بلکه تخریب نظام سلامت، کمبود تجهیزات پزشکی و کاهش شدید ظرفیت بیمارستان‌ها نیز تأثیر اساسی در این بحران دارد. اینک تقریباً ۵۲,۰۰۰ زن باردار در غزه وجود دارد و به دلیل کمبود امکانات پزشکی، نرخ سقط‌جنین و مرده‌زایی افزایش یافته است. این آمار نشان می‌دهد که جنگ به‌طور غیرمستقیم، با ایجاد بحران بهداشتی، جان هزاران تن را تهدید می‌کند (Husseini, 2024: 8). علاوه بر این، شیوع بیماری‌های واگیردار به دلیل کاهش بهداشت، افزایش

شلوگی در پناهگاه‌های موقت و کمبود آب سالم، شدت گرفته است. یکی از مهم‌ترین آثار این وضعیت، افزایش نرخ بیماری‌های غیرواگیر و عوارض ناشی از سوءتغذیه است. وقتی مردم برای مدت طولانی به دارو، درمان و تغذیه مناسب دسترسی نداشته باشند، عوارضی مانند دیابت کنترل نشده، فشار خون بالا و نارسایی‌های کلیوی بحران سلامتی را تشدید می‌کند. این موضوع نشان می‌دهد جنگ تنها نابودی فوری نیست، بلکه پیامدهای آن می‌تواند ساختار سلامت یک جامعه را سال‌ها تضعیف کند (UN Women, 2024: 5).

این شرایط نشان می‌دهد بحران بهداشتی، تنها یک مسئله پزشکی نیست، بلکه به شرایط زیستی و اقتصادی مردم گره خورده است. نبود امکانات پزشکی برای مدیریت بارداری‌های پرخطر، به این بحران دامن زده است. به بیان دیگر، جنگ نه تنها زنان باردار را در معرض آسیب قرار می‌دهد، بلکه شرایطی را ایجاد می‌کند که کودکان از لحظه تولد در محیطی ناامن و پرخطر رشد کنند. همچنین فروپاشی زیرساخت‌های درمانی بر شدت این بحران افزوده است. بر اساس گزارش سازمان بهداشت جهانی، تنها ۳۸ درصد از تخت‌های بیمارستانی پیش از جنگ همچنان فعال‌اند و ۳۰ درصد از کارکنان بهداشتی هنوز فعالیت دارند (Shorrrab et al., 2024: 4-5). آمارها نشان می‌دهد ظرفیت بیمارستان‌ها برای پذیرش بیماران بسیار محدود است و امکانات کافی برای مقابله با شیوع بیماری‌ها، رسیدگی به جراحات‌های جنگی و ارائه مراقبت‌های اولیه وجود ندارد. در چنین شرایطی، حتی بیماری‌های قابل درمان نیز می‌توانند مرگبار شوند، زیرا بیماران به خدمات اولیه پزشکی دسترسی ندارند. این شرایط نشان می‌دهد جنگ، تنها به تلفات فوری محدود نمی‌شود، بلکه با ایجاد بحران در نظام سلامت، مرگومیر را به شدت افزایش می‌دهد.

د) امنیت اقتصادی

جنگ‌ها تنها سبب ویرانی فیزیکی نمی‌شوند، بلکه به شدت بر ساختارهای اقتصادی هم تأثیرگذارند. زنان به دلیل مسئولیت‌های خانوادگی و اجتماعی، بیشترین آسیب را متحمل می‌شوند. از دست دادن شغل و منبع درآمد نه تنها بر معیشت فردی آنان اثر می‌گذارد، بلکه پیامدهای گسترده‌ای بر وضعیت خانواده‌ها و نیز جامعه دارد. جنگ غزه از سال ۲۰۲۳ تاکنون (۲۰۲۵)، تأثیرهای عمیقی بر امنیت اقتصادی زنان داشته است. این درگیری‌ها، که به تخریب گسترده زیرساخت‌های اقتصادی انجامیده، موجب افزایش بیکاری، کاهش استقلال مالی زنان و تشدید فقر آنان شده است.

یکی از مهم‌ترین پیامدهای جنگ غزه، از میان رفتن فرصت‌های شغلی زنان بوده است. پیش از جنگ، زنان فلسطینی با چالش‌های زیادی برای ورود به بازار کار روبه‌رو بودند؛ با آغاز درگیری‌ها این وضعیت بحرانی‌تر شده است. بر اساس گزارش برنامه توسعه ملل متحد، اقتصاد غزه در پی این جنگ به شدت آسیب دیده و بسیاری از زنان شغل خود را از دست داده‌اند

(UNDP, 2024). از میان رفتن فرصت‌های شغلی نه تنها به معنای قطع منبع درآمد زنان است، بلکه پیامدهای عمیق‌تری نیز دارد. این شرایط موجب افزایش وابستگی اقتصادی زنان به خانواده یا کمک‌های بشردوستانه و در نتیجه، کاهش قدرت تصمیم‌گیری اقتصادی آنان در خانواده و جامعه شده است. آنان در معرض استثمار اقتصادی، دستمزدهای پایین و شرایط کاری نامناسب قرار گرفته‌اند.

از دست دادن شغل و نبود فرصت‌های اقتصادی، موجب افزایش فقر در میان زنان فلسطینی شده است. این وضعیت برای زنانی که سرپرستی خانواده را بر عهده دارند، دشوارتر است. آنان بدون داشتن منبع درآمد، مجبور به اتکا به کمک‌های بین‌المللی یا حمایت‌های ناپایدار از سوی دیگر اعضای خانواده هستند. وابستگی اقتصادی، قدرت چانه‌زنی زنان را کاهش داده و آنان را در برابر خشونت خانگی، بهره‌کشی اقتصادی و ازدواج‌های اجباری آسیب‌پذیرتر ساخته است. مشکلات اقتصادی دوره جنگ، تأمین نیازهای اساسی زنان، از جمله غذا و بهداشت را نیز مختل کرده است. فقر شدید اقتصادی و کمبود منابع غذایی، شرایط زنان باردار و شیرده را به مرحله بحرانی رسانده است. حدود ۹۵ درصد از زنان باردار و شیرده در غزه با فقر شدید غذایی روبه‌رو هستند (Gordon & Haddad, 2024: 4).

دسترسی زنان به منابع مالی و اعتباری نیز محدود شده است. بسیاری از بانک‌ها و مؤسسه‌های مالی در غزه یا نابود شده‌اند یا دیگر امکان ارائه خدمات مالی را ندارند. این موضوع سبب شده است زنان کارآفرین و صاحبان مشاغل کوچک، سرمایه اولیه خود را از دست بدهند و توانایی راه‌اندازی دوباره کسب‌وکارهایشان را نداشته باشند. بسیاری از خانواده‌ها در شرایط بحران اقتصادی جنگی، دختران خود را مجبور به ازدواج‌های زود هنگام می‌کنند تا از هزینه‌های زندگی بکاهند. همچنین وابستگی طولانی‌مدت به کمک‌های خارجی، توانایی جامعه برای بازسازی اقتصادی را محدود کرده و چرخه‌ای از فقر و وابستگی ایجاد می‌کند که خروج از آن دشوار خواهد بود.

ه) امنیت غذایی

جنگ‌ها و درگیری‌های طولانی‌مدت، علاوه بر ویرانی فیزیکی، بر امنیت غذایی جوامع به شدت تأثیر منفی دارد و به نابودی نظام‌های تأمین غذا، افزایش قیمت مواد غذایی، کاهش دسترسی به منابع ضروری و سرانجام سوءتغذیه گسترده منجر می‌شوند. در این زمینه هم زنان با چالش‌های بیشتری روبه‌رو هستند. درحالی‌که در غزه حدود ۱/۱ میلیون نفر زیر بمباران‌های شدید و محدودیت کمک‌های بشردوستانه با ناامنی غذایی فاجعه‌بار روبه‌رو هستند، بار تأمین غذا در خانواده‌ها بر دوش زنان افتاده است. این مسئله نه تنها آنان را در معرض گرسنگی و سوءتغذیه قرار داده، بلکه پیامدهای اقتصادی و اجتماعی عمیقی نیز برای آنان داشته است.

نابرابری جنسیتی در توزیع غذا یکی از ابعاد مهم این بحران است. زنان در شرایط جنگ و قحطی، آخرین افرادی هستند که غذا می‌خورند و نخستین کسانی هستند که از سهمیه غذایی خود می‌گذرند تا کودکان و دیگر اعضای خانواده زنده بمانند. بر پایه گزارش زنان سازمان ملل در ۱ مارس ۲۰۲۴، ۸۴ درصد از زنان در غزه اظهار کرده‌اند که خانواده‌هایشان نصف یا کمتر از میزان غذایی که پیش از جنگ در اختیار داشتند، مصرف می‌کنند. زنان به دلیل مسئولیت‌های سنتی در خانواده، وظیفه تأمین غذا را بر عهده دارند، اما خودشان کمتر از مردان غذا دریافت می‌کنند. این نابرابری، آنان را در معرض سوءتغذیه شدید، ضعف جسمانی و بیماری‌های مربوط با سوءتغذیه قرار داده است. در شرایطی که دسترسی به غذای کافی به شدت محدود است، این وضعیت وابستگی زنان به کمک‌های بشردوستانه را افزایش داده و استقلال اقتصادی و اجتماعی آنان را بیش از پیش تضعیف کرده است. بیش از ۹۰ درصد زنان باردار و شیرده دچار فقر غذایی شدید هستند و به دو وعده غذایی یا کمتر در روز دسترسی دارند (Soni, 2024: 12). در نتیجه این شرایط، مردم آواره در غزه با کمبود شدید غذا و آب روبه‌رو هستند که خطر گرسنگی را افزایش داده است. بسیاری از زنان مجبور شده‌اند غذای خود را به فرزندانشان بدهند، که این مسئله بر سلامت و توانایی آنها برای شیردهی تأثیر منفی گذاشته است (Sabet et al., 2024: 1).

ابعاد بحران تنها به سطح فردی و خانوادگی محدود نمی‌شود، بلکه بر ساختار اقتصادی و اجتماعی کل جامعه نیز تأثیرگذار است. ۹۳ درصد از جمعیت غزه به شکل بی‌سابقه‌ای از گرسنگی رنج می‌برند و ۳۷۸ هزار تن در مرحله فاجعه‌بار ناامنی غذایی قرار دارند. این افراد نه تنها غذای کافی ندارند، بلکه توانایی سازگاری با وضعیت بحرانی را نیز از دست داده‌اند (Husseini, 2024: 7). این بحران نشان می‌دهد که جنگ، شبکه‌های تولید و توزیع غذا را فلج کرده است، به‌طوری‌که حتی سازمان‌های بین‌المللی نیز نمی‌توانند به‌طور کامل نیازهای غذایی مردم را تأمین کنند. وابستگی شدید به کمک‌های بشردوستانه، استقلال اقتصادی زنان را کاهش داده و آنان برای بقای خود و فرزندانشان به حمایت خارجی متکی‌اند.

گزارش جدید سازمان ملل نشان می‌دهد که ۸۰ درصد از زنان غزه برای زنده ماندن به کمک‌های غذایی وابسته‌اند. بر اساس داده‌های گردآوری‌شده در آوریل ۲۰۲۴ این وابستگی رو به افزایش است. بیش از ۸۳/۵ درصد از زنان اظهار کرده‌اند که کمک‌های دریافت‌شده، برای تأمین نیازهای اساسی خانواده‌شان کافی نیست (UN Women, 2024). این وضعیت نه تنها امنیت غذایی را به خطر انداخته، بلکه موجب تضعیف جایگاه اجتماعی و اقتصادی زنان شده و آنان را در معرض فقر مطلق، سوءاستفاده اقتصادی و ازدواج‌های اجباری قرار داده است.

ناامنی غذایی در غزه، تنها بحران کوتاه‌مدت نیست، بلکه پیامدهای بلندمدتی برای کل جامعه دارد. در تداوم این وضعیت، نه تنها سوءتغذیه شدید، بلکه افزایش وابستگی اقتصادی،

گسترش نابرابری‌های جنسیتی و کاهش ظرفیت بازسازی اقتصادی جامعه می‌شود. اگر اقدام‌های فوری و اساسی برای بهبود دسترسی به غذا، تقویت حمایت‌های اقتصادی از زنان و ایجاد زیرساخت‌های پایدار در تأمین مواد غذایی صورت نگیرد، بحران ناامنی غذایی در غزه می‌تواند دهه‌ها آثار ویرانگر خود را بر جای بگذارد و توسعه این منطقه را برای نسل‌های آینده به خطر بیندازد.

(و) امنیت سیاسی

بحران غزه ۲۰۲۳، بر امنیت سیاسی زنان فلسطینی به‌شدت تأثیر منفی داشته و آنان را از حقوق اساسی خود در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و اجتماعی محروم ساخته است. نقض گسترده حقوق بشر با حمله‌های نظامی، آوارگی اجباری و کشتار غیرنظامیان، زنان را در شرایطی قرار داده که امکان مشارکت در عرصه‌های سیاسی و مدنی را از دست داده‌اند. سرکوب نظام‌مند فعالان زن، شامل ترور، بازداشت و تهدید، به‌عنوان ابزاری برای کنترل فضای سیاسی و جلوگیری از شکل‌گیری جنبش اعتراضی زنان به‌کار گرفته شده است. تخریب زیرساخت‌های مدنی و حاکمیتی، از جمله نهادهای اجرایی و مشورتی، موجب شده است زنان فلسطینی از هر نقشی در فرایندهای تصمیم‌گیری کنار گذاشته شوند. فشار تروماتیک پیچیده و مداوم ناشی از جنگ و اشغالگری، زنان را در شرایطی قرار داده که توانایی آنها برای مقاومت، سازماندهی و پیگیری حقوق سیاسی‌شان به‌شدت کاهش یافته است. خشونت مستمر و فضای سرکوب، احساس ناامنی دائمی را در میان زنان ایجاد کرده و امکان حضور فعال در عرصه‌های سیاسی، مدنی و اجتماعی را از آنها گرفته است. ادامه آوارگی اجباری و حمله‌های هدفمند علیه خانه‌ها و جوامع محلی، زنان را نه تنها از امنیت جانی، بلکه از حق مشارکت در آینده سیاسی خود نیز محروم کرده است (Farajallah, 2024: 131).

این بحران، با تضعیف نهادهای دولتی و قانونی، ناتوانی در دسترسی به مسیرهای سیاسی و حقوقی و کاهش مشارکت در تصمیم‌گیری‌های سیاسی به‌طور شایان توجهی به امنیت سیاسی زنان آسیب زده است. با توجه به نقض گسترده حقوق بشر در غزه، زنان به‌ویژه در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و امنیتی با چالش‌های سخت روبه‌رو شده‌اند. نارسایی شدید در ارائه کمک‌های بشردوستانه، جلوگیری از دسترسی به خدمات‌های بهداشتی و درمانی و افزایش خشونت‌های ساختاری علیه زنان موجب شده است زنان فلسطینی به‌ویژه در نوار غزه در موقعیت‌های بی‌دفاع قرار گیرند. بنابراین امکان مشارکت فعال آنها در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و اجتماعی به‌شدت کاهش یافته است (Abbas et al., 2024: 924).

ز) امنیت محیط زیستی

بحران محیط زیستی ناشی از جنگ اخیر در غزه، موجب کاهش شدید دسترسی به منابع آب سالم شده و وابستگی به آبخوان‌های آلوده افزایش یافته است که می‌تواند موجب افت سطح آب‌های زیرزمینی، فرونشست زمین و افزایش شوری خاک شود. ورود فاضلاب خام به دریا، زیستگاه‌های دریایی را نابود کرده و زندگی زنانی را که در کشاورزی ساحلی و بهره‌برداری از منابع طبیعی دریایی فعال‌اند، با خطر جدی روبه‌رو ساخته است. حمله‌های نظامی و انفجارها موجب آلودگی خاک با فلزهای سنگین و مواد شیمیایی شده که حاصلخیزی زمین‌های کشاورزی را کاهش داده و پوشش گیاهی را تخریب کرده است. این وضعیت، زنان کشاورز را در تأمین منابع زندگی خود ناتوان ساخته و فرسایش خاک و بیابان‌زایی را تشدید کرده است. اختلال در مدیریت پسماند و انباشت زباله در مناطق شهری و روستایی، کیفیت محیط زیست را کاهش داده و خطرهای محیط‌زیست را افزایش داده است. در نتیجه، زنان فلسطینی که وابستگی زیادی به محیط‌زیست برای تأمین منابع آب، کشاورزی و مدیریت پسماند دارند، بیشترین آسیب را از این بحران دیده‌اند (Beiraghdar et al., 2023: 2480). غزه با بحران شدید کمبود آب روبه‌رو شده است. مقدار آب موجود برای هر فرد در روز به تنها سه لیتر کاهش یافته است، که باید برای شست‌وشو، آشامیدن و آشپزی استفاده شود. آنها مجبورند بین نیازهای حیاتی خود برای آب آشامیدنی، بهداشت و تهیه غذا تعادل برقرار کنند که سلامت جسمی و روانی آنان و فرزندانشان را به خطر می‌اندازد (Sabet et al., 2024: 2).

جنگ اخیر غزه تأثیرهای محیط زیستی شدید و عمیقی برای زنان فلسطینی داشته که به امنیت محیط زیستی آنها آسیب وارد کرده است. تخریب زیرساخت‌های حیاتی مانند شبکه‌های آبرسانی و فاضلاب به دنبال بمباران‌ها و حمله‌های نظامی، موجب آلودگی منابع آب و خاک شده و دسترسی به منابع آبی سالم را به شدت محدود کرده است. این شرایط به‌ویژه برای زنان که در بسیاری از خانواده‌ها نقش اصلی در تأمین آب و مدیریت بهداشت محیط دارند، چالش‌های جدی ایجاد کرده است. علاوه بر این، تخریب زمین‌های کشاورزی و پوشش گیاهی به دلیل بمباران‌ها و آلودگی‌های شیمیایی، منابع معیشتی زنان کشاورز را از میان برده و بر توانایی آنان را در تأمین غذای خانواده و حفظ معیشت خود تأثیر منفی داشته است. آلودگی هوا و انباشت زباله‌ها در مناطق مسکونی، که در پی حمله‌های نظامی ایجاد شده، شرایط زندگی زنان را بحرانی ساخته و امنیت محیط زیستی آنها را تهدید می‌کند. این وضعیت نشان‌دهنده چالش‌های عمیق و پیچیده‌ای است که زنان فلسطینی در رویارویی با بحران‌های محیط زیستی و پیامدهای آنها قرار دارند (Buheji & Al-Muhannadi, 2023: 20).

۶. نتیجه

در این پژوهش تأثیر جنگ غزه از ۲۰۲۳ بر امنیت انسانی زنان فلسطینی تحلیل و نشان داده شد که این بحران نه تنها در ابعاد مختلف امنیت انسانی آنان تأثیرهای عمیقی داشته، بلکه در اثر ویژگی‌های خود به عنوان یک تعارض حل نشده، چشم انداز بهبود شرایط زنان فلسطینی را بسیار پیچیده تر کرده است. یافته‌ها نشان می‌دهد جنگ غزه با تشدید تغییر در نقش‌های اجتماعی و خانوادگی، افزایش خشونت‌های جنسیتی، تضعیف شرایط اقتصادی، ایجاد اختلال‌های گسترده در نظام‌های بهداشتی و نبود حمایت‌های قانونی و روانی، امنیت انسانی زنان را تهدید کرده و آنان را در شرایط ناامنی پایدار قرار داده است.

در این جنگ ابعاد مختلف امنیت انسانی زنان فلسطینی به شدت متأثر شده است. امنیت اقتصادی زنان، که به طور مستقیم زیر تأثیر بحران‌ها و نابسامانی‌های اقتصادی قرار دارد، به دلیل افزایش بیکاری، کاهش منابع درآمدی و فروپاشی زیرساخت‌های معیشتی تضعیف شده است. همچنین امنیت غذایی زنان در نتیجه کمبود مواد غذایی، سوء تغذیه و بحران‌های مربوط با تأمین غذای سالم و کافی به خطر افتاده است. از سوی دیگر، امنیت بهداشتی آنان در برابر شیوع بیماری‌های واگیردار، کمبود دارو و تجهیزات پزشکی و تخریب مراکز درمانی به شدت آسیب دید و بحران‌هایی در این زمینه شکل گرفت که به ویژه برای زنان در شرایط جنگی، تهدیدی جدی محسوب می‌شد. امنیت محیط زیستی زنان فلسطینی نیز به سبب آلودگی منابع آبی، تخریب زیرساخت‌ها و مشکلات محیط زیستی ناشی از جنگ، در معرض تهدید قرار گرفته است. افزون بر این امنیت فردی زنان، که به واسطه افزایش خشونت‌های خانگی، آزارهای جنسیتی و تهدیدهای ناشی از درگیری‌های مسلحانه زیر فشار قرار گرفته، در شرایط جنگی به طور فزاینده تضعیف شده است. همچنین امنیت اجتماعی زنان فلسطینی به دلیل بی‌ثباتی اجتماعی، ازهم‌گسیختگی روابط خانوادگی و اجتماعی و فشارهای فرهنگی و اجتماعی کاهش یافته است. همچنین امنیت سیاسی زنان، با سرکوب حقوق سیاسی و اجتماعی آنان، کاهش مشارکت سیاسی و نبود حمایت‌های قانونی به شدت آسیب دیده است.

جنگ اخیر غزه، با توجه به سرشت آن به عنوان یک تعارض حل نشده، نمونه روشنی از بحران‌های ادامه دار در مناطق درگیر جنگ است. تعارض‌های حل نشده، به دلیل ریشه‌های عمیق سیاسی، اجتماعی و تاریخی، به طور معمول راه‌حل‌های فوری و مؤثر ندارند و پیوسته خشونت، ناامنی و بحران‌های انسانی را بازتولید می‌کند. این نوع تعارض‌ها نه تنها امنیت انسانی را تهدید می‌کند، بلکه گروه‌های آسیب پذیر، از جمله زنان را در معرض چالش‌های بیشتر قرار می‌دهد. در چنین بستری، زنان فلسطینی به سبب نابرابری‌های ساختاری موجود در جامعه، به ویژه در زمینه‌های حمایتی و حقوقی، بیش از دیگر اقشار جامعه در معرض آسیب قرار دارند.

و سرانجام، جنگ غزه به روشنی نشان داد که امنیت انسانی زنان فلسطینی زیر تأثیر عواملی پیچیده و چندبعدی قرار دارد که فراتر از مسائل نظامی و اقتصادی است. در چنین بحران‌هایی، زنان نه تنها با تهدیدهای ناشی از خشونت‌های فیزیکی و جنسی روبه‌رو هستند، بلکه در ابعاد اجتماعی، روانی و اقتصادی نیز با چالش‌های بزرگی روبه‌رو می‌شوند. در این میان، نبود حمایت‌های قانونی، کمبود منابع حمایتی و زیرساخت‌های معیشتی، شرایط آنان را بحرانی‌تر کرده و بر امنیت فردی و اجتماعی‌شان تأثیر گذاشته است. به‌ویژه در یک تعارض حل‌نشده مانند بحران غزه، این وضعیت تغییرهای اجتماعی و اقتصادی عمیقی را در پی دارد که تأثیر آن بر زنان ادامه دارد. بنابراین توجه به ابعاد مختلف امنیت انسانی و شناسایی آسیب‌پذیری‌های ویژه زنان در این شرایط، می‌تواند گام مؤثری در جهت کاهش بحران‌های آینده و ایجاد شرایط مناسب برای ارتقای امنیت انسانی آنان باشد.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از سرقت ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره می‌شوند، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

سپاسگزاری

نویسندگان مراتب تشکر و قدردانی خود را از دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران به‌دلیل همکاری و در اختیار قرار دادن منابع کتابخانه‌ای و برخط در راستای به سرانجام رسیدن پژوهش حاضر ابراز می‌دارند.

References

- Abbas, Z., Khan, R., & Khan, S. R. (2024). Conceptualizing Human Rights Violations in Israel-Hamas War: Analyzing Gaza Conflict. (October 2023-November 2024), *Contemporary Journal of Social Science Review*, 2(04), 923-928. <https://contemporaryjournal.com/index.php/14/article/view/142>.
- Ahmed, F., Alhajeeli, N., Badheeb, M., Ghabisha, S., Mahyoub, B., & Salem, A. (2024). A Call for Global Intervention: The Pressing Requirement to Address the Health Emergency in Gaza Health Crisis. *Avicenna*. 1. 10.5339/avi.2024.5.
- Al Issa, F. A. R., & Beck, E. (2021). Sexual Violence as a War Weapon in Conflict Zones, Palestinian Women's Experience Visiting Loved Ones in Prisons and Jails. *Affilia*, 36(2), 167-181.
- Alkeyeva, D. S., Byulegenova, B. B., Alkeyev, A. K., & Avju, S. (2021). The Concept of Human Security: Characteristics, Dimensions and Determinants. *Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University*.

- Philosophy. Political Science, 4(137), 8–17. <https://doi.org/10.32523/2616-6887/2021-137-4-8-17>.
- Alkhalwaldeh, I. M., Alsalth, H. K., Moawad, M. H. E. D., & Alabdallat, Y. J. (2014). Gynecological and Obstetric Crisis in Gaza Conflict Area: A Call for Action.
- Alokaily, F. (2024). War and Health Crisis in Gaza, Saudi Medical Journal, Jan. 45(1): 9.
- Amnesty International. (2014). Families under the Rubble: Israeli Attacks on Inhabited Homes. London: Amnesty International
- Anania, J. (2024). Conflicts to Watch in 2024: Implications for Women, Peace and Security, <https://giwps.georgetown.edu/conflicts-to-watch-in-2024>.
- Anastasiou, H. (2009). The Broken Olive Branch: Nationalism, Ethnic Conflict, and the Quest for Peace in Cyprus, Volume Two: Nationalism Versus Europeanization. Syracuse University Press.
- Arasteh, J., Saniee, M., Mirzakhani, A., & Mirtorabi, H. S. (2024). The Impact of War and Its Adverse Effects on Women's Health: A Media Approach to the Mental and Emotional Health of Female, Social Determinants of Health, 10, 1-11.
- Asaka, J. O. (2022). Human Security and Sustainable Development in East Africa (pp. 27-40).
- Awadallah, A.. (2024). The Forgotten Women and Girls In Gaza: A Sexual and Reproductive Health Catastrophe: <https://www.bond.org.uk/news/2024/02/the-forgotten-women-and-girls-in-gaza-a-sexual-and-reproductive-health-catastrophe>.
- Bar-Tal, D. (2007). Sociopsychological Foundations of Intractable Conflicts. American Behavioral Scientist, 50(11), 1430-1453.
- Beiraghdar, F., Momeni, J., Hosseini, E., Panahi, Y., & Negah, S. S. (2023). Health Crisis in Gaza: The Urgent Need for International Action. Iranian Journal of Public Health, 52(12), 2478–2483. <https://doi.org/10.18502/ijph.v52i12.14309>.
- Bouri, C. (2024). Humanitarian Crisis in Gaza and Its International Repercussions, Iemd: <https://www.iemed.org/publication/the-humanitarian-crisis-in-gaza-and-its-international-repercussions/acccsed> date: March 19, 2025.
- Buheji, M., & Al-Muhannadi, Kh. (2023). Mitigating Risks of Environmental Impacts on Gaza – Review of Precautions & Solutions Post (2023 War), (2023), International Journal of Advanced Research in Engineering and Technology, 14(7), 15-47. <https://iaeme.com/Home/issue/IJARET?Volume=14&Issue=7>.

- Coleman, P. T. (2003). Characteristics of Protracted, Intractable Conflict: Toward the Development of a Metaframework-I. *Peace and Conflict, Journal of Peace Psychology*, 9(1), 1-37.
- Coleman, P. T., Vallacher, R., Nowak, A., & Bue Ngoc, L. (2005). Intractable Conflict as an Attractor: Presenting a Dynamical Model of Conflict, Escalation, and Intractability. June, IACM 18th Annual Conference.
- David, Y., Rosler, N., & Maoz, I. (2018). Gender-Empathic Constructions, Empathy, and Support for Compromise in Intractable Conflict, *Journal of Conflict Resolution*, 62(8), 1727-1752.
- Erkiner, H. H., & Akoudou, E. Y. O. (2021). The Concepts of the Responsibility to Protect and Human Security within the United Nations: Return on the Meanings. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), 387-444.
- EUCivAid. (2024). Women and Girls in Gaza: Bombarded, Displaced and Left without Health Care, https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/stories/women-and-girls-gaza-bombarded-displaced-and-left-without-health-care_en.
- Farajallah, I. (2024). Behind the Rubble: Psychological Trauma of Wars and Human Rights Abuses on Women and Children in Gaza. *Anatolian Clinic the Journal of Medical Sciences*, 29 (Special Issue on Gaza), 119-136.
- Gammoh, O.; Sayaheen, B.; Alsous, M.; Al-Smadi, A.; Al-Jaidi, B.; Aljabali, A.A.A. (2024). The Prevalence and Correlates of Depression, Anxiety, and Insomnia among Camp Residing Palestinian Women Migrants during the Outbreak of the War on Gaza: A Cross-Sectional Study from Jordan, *Medicina*, 60, 1228. <https://doi.org/10.3390/medicina60081228>.
- Ganguly, Ş. (1997). *The Crisis in Kashmir: Portents of War. Hopes of Peace*, Cambridge University Press.
- Gordon, N., & Haddad, M. (2024). The Road to Famine in Gaza, <https://www.nybooks.com/online/2024/03/30/the-road-to-famine-in-gaza/>
- Husseini, A. (2024). *On the Edge of the Abyss: War and Public Health in Gaza*, Institute for Palestina Studies.
- IDMC. (2024). Palestine - Conflict in Gaza leaves 83 percent of the Population Internally Displaced in Less than Three Months, <https://www.internal-displacement.org/spotlights/Palestine-Conflict-in-Gaza-leaves-83-per-cent-of-the-population-internally-displaced-in-less-than-three-months/>
- Nidatya N., DarmastutiS., & SaraswatiD. P. (2024). Protection of Women's Rights in the Escalating Conflict in Palestine, *Santhet, Journal Sejarah Pendidikan Dan Humaniora*, 8(1), 1067-1077. <https://doi.org/10.36526/santhet.v8i1.3941>

- Peoplesdispatch, (2024). Water Crisis Adds to Women's Health Burden Amidst War on Gaza, <https://peoplesdispatch.org/2024/04/21/water-crisis-adds-to-womens-health-burden-amidst-war-on-gaza>.
- Putra, E. T., Persadha, P. D., & Suhardi, S. (2024). Transforming Conflict: Analyzing the Impact of UN Security Council Resolution 2334 on Human Security in Israel-Palestine, *Journal of Law Science*, 6 (1), 91-100. <https://doi.org/10.35335/jls.v6i1.4483>.
- Reinsberg, B., Shaw, D. O., & Bujnoch, L. (2024). Revisiting the Security–Development Nexus, Human Security and the Effects of IMF Adjustment Programmes. *Conflict Management and Peace Science*, 41(1), 72-95. <https://doi.org/10.1177/07388942221111064>.
- Sabet, C., Nguyen, D., Nada, S. A., Abuzerr, S., & Taha, A. M. (2024). Women and Girls in Gaza Face Increasingly Dire Physical and Mental Health Challenges *BMJ*, 384, q625 doi:10.1136/bmj.q625.
- Shorrab, A., Nassef, M., Subhi, A., Giwa, B., & Buheji, M. (2024). Health in the Crossfire -Analyzing and Mitigating the Multifaceted Health Risks of the 2023 War on Gaza, 1-11. 10.5923/j.phr.20241401.01.
- Soni, A. (2024). Israel's Systematic Weaponisation of Health in Gaza, <https://www.dailymaverick.co.za/opinionista/2024-03-13-israels-systematic-weaponisation-of-health-in-gaza>.
- Tsehay, B., & Abay, A. (2024). Factors Affecting Human Security: A Focus on Community Security in West Gondar Administrative Zone. *Ethiopian Journal of Social Sciences*, 10(1), 22-42, <https://doi.org/10.20372/ejss.v10i1.1795>
- UN Women. (2024). Scarcity and Fear, UN Women Regional Office for the Arab States, <https://www.unwomen.org/en/digitallibrary/publications/2024/04/gender-alert-gender-analysis-of-the-impact-of-the-war-in-gaza-on-vital-services-essential-to-womens-and-girls-health-safety-and-dignity>.
- UNDP. (2024). Gaza War: Expected Socio-Economic Impacts on the State of Palestine, <https://www.undp.org/arab-states/publications/gaza-war-expected-socio-economic-impacts-state-palestine>.
- UNDP. (1994). Human Development Report 1994, <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-1994>.
- UNFPA. (2024). Gender-Based Violence, <https://palestine.unfpa.org/en/gender-based-violence>.
- UNFPA. (2024). Occupied Palestinian Territory: <https://www.unfpa.org/occupied-palestinian-territory>.
- United Nations Development Programme (UNDP). (1994). Human Development Report 1994. Oxford University Press

- United Nations. (2024). War on Gaza: Impact on Palestinian Women and Children, <https://www.un.org/unispal/event/war-on-gaza-impact-on-palestinian-women-and-children>.
- UNRWA. (2024). European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, An Official EU Website, https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/stories/women-and-girls-gaza-bombarded-displaced-and-left-without-health-care_en.
- Unwomen. (2024). No Food, No Water, No Tents' – Women in Gaza Fight for Survival as Famine Looms, <https://www.unwomen.org/en/news-stories/feature-story/2024/03/women-in-gaza-fight-for-survival-as-famine-looms>.
- Unwomen. (2024). Palestinian Women-Led Organizations Must Be at the Forefront of the Humanitarian Response in Gaza and the West Bank, <https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-release/2024/06/palestinian-women-led-organizations-must-be-at-the-forefront-of-the-humanitarian-response-in-gaza-and-the-west-bank>.
- World Bank. (2019). Economic Monitoring Report to the Ad Hoc Liaison Committee.
- Zinngrebe, K. J. (2019). Palestinian Women in Israel: Embodied Citizen Strangers, *Settler Colonial Studies*, 9(1), 117-134.

COPYRIGHTS

©2023 by the University of Tehran. Published by the University of Tehran Press. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

